

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО И МЕЖДУНАРОДНИ
ОТНОШЕНИЯ“**

РЕЗЮМЕ

на дисертационен труд на тема:

**„ИМУНИТЕТЪТ В МЕЖДУНАРОДНОТО И В
КОНСТИТУЦИОННОТО ПРАВО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И
РЕПУБЛИКА АЛБАНИЯ“**

РЕДОВЕН ДОКТОРАНТ

Аниса Гиу

за придобиване на образователна и научна степен

„ДОКТОР“

Професионално направление: 3.6.Право

Област на висшето образование 3.6 Социални, стопански и правни науки

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

Професор д.ю.н. Борис Велчев

София, 2024

СЪДЪРЖАНИЕ

ГЛАВА I

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведение и актуалност на изследването
2. Предмет на изследването
3. Цел и научни задачи на изследването
4. Методология на изследването
5. Научна новост и практическо значение на изследването
6. Обем и структура на дисертационния труд

ГЛАВА II

ИМУНИТЕТ В МЕЖДУНАРОДНОТО ПУБЛИЧНО ПРАВО

1. Концепцията за имунитет. Логиката зад института
2. Исторически произход в международното право. Източници на имунитета в съвременното международно право
3. Видове имунитети
4. Имунитети, определени от техните носители
5. Имунитет в правото на Европейския съюз
6. Пропуски и несъвършенства в уредбата на имунитета в международното право и в правото на ЕС и препоръки *de lege ferenda* за отстраняването им
7. Имунитети и равенство на гражданите
8. Предотвратяване на злоупотребата с имунитет

ГЛАВА III

КОНСТИТУЦИОННИ ИМУНИТЕТИ

1. Исторически преглед на развитието на конституционните имунитети
2. Имунитетът в Конституцията на Република Албания
3. Имунитетът в Конституцията на Република България

4. Международни инструменти, регулиращи имунитетите, които са ратифицирани от Република Албания и Република България
5. Пропуски и несъвършенства в уредбата на имунитета в албанското и българското законодателство и препоръки *de lege ferenda* за отстраняването им
6. Общи характеристики на имунитета в международното и конституционното право
7. Същност и приложимост на конституционния имунитет в съвременния свят

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведение и актуалност на изследването

Един от най-важните юридически институти както в международното право, така и в националните правни системи, е *имунитетът*. В продължение на десетилетия международната общност и суверенните държави изработват и приемат редица правни актове, които целят да гарантират ефективното прилагане на посочения институт, установен в полза на обществения интерес. В Република Албания и Република България регулацията на имунитетите, предоставени на различни категории правни субекти, има дълго историческо развитие, върху което са оказали въздействие разнородни политически и обществени фактори. В настоящия дисертационен труд ще бъде направен опит за задълбочено и всеобхватно представяне и анализ на развитието на института през различните исторически етапи, както и на промените в неговата концепция, през призмата на съвременните обществени отношения. Целта е да се достигне до обективна оценка относно адекватността на международноправните и

националните норми, регулиращи различните видове имунитети, с оглед на значителните промени, настъпили в общественото развитие през последните десетилетия. Предвид широкото приложение на института в наказателното, наказателно-процесуалното, гражданското, административното и данъчното право, а и неговото значително отражение върху фундаменталните принципи на демократична държава, международните органи и националните власти следва да полагат непрекъснати усилия за усъвършенстване на регулацията на имунитетите и предотвратяване на възможностите за злоупотреби с тях. Тази необходимост е породена от съществените последиците на института, които могат да доведат до нарушаване на принципите на правовата държава, разделението на властите и конституционно установения баланс между институциите, и най-вече до нарушаване на основополагащия принцип за равнопоставеност на гражданите.

Актуалността на настоящото изследване се обуславя от необходимостта да бъдат анализирани същността и приложението на изключително важния юридически институт „*имунитет*“ в контекста на съвременното развитие на международноправните субекти и суверенните държави, въздействие върху което оказват новите политически, икономически и социални фактори.

Днес нагласите и очакванията на обществото се различни от тези, които преди десетилетия са определяли политическите процеси и законодателните подходи в различните държави. Съществените промени в обществените отношения налагат преосмисляне на съществуващите концепции за имунитетите в международното право, правото на ЕС и в правните системи на националните държави. **В този смисъл е основната теза, застъпена в настоящия труд, а именно: имунитетите са старомодни институти, които не отговарят на съвременното развитие на обществото. Именно поради тази причина, те следва да бъдат**

премахнати от действащите международни, европейски и национални правни източници или поне ограничени по съдържание и приложение, за да се гарантират в най-висока степен принципите на демократичната държава, включително основният принцип за закрила на основните права и свободи на гражданите.

2. Предмет на изследването

Основен предмет на настоящото изследване е комплексът от правни норми, разписани в международното и европейското право, и в националното законодателство на Република България и Република Албания, който очертава основните юридически характеристики на института на имунитета в неговите разновидности, съобразно прилагането му в различните правни системи. С оглед формулиране на последователна и обоснована теза за същността, границите, функциите и характера на института на имунитета, в обхвата на предмета на изследване са включени още въпросите за:

- концепцията за имунитета в международното право и в конституционното право на Република България и Република Албания;
- сравнителноправните аспекти на имунитета и историческите корени на института в международното право и във вътрешното право на двете изследвани държави;
- видовете имунитет в международното право, тяхната същност, основни характеристики и приложение;
- правната уредба на конституционните имунитети в Република Албания и Република България през различните исторически етапи и нейното приложение;

- актуалните въпроси, свързани с регулацията на имунитетите в съвременния свят и необходимостта от усъвършенстване на тяхната правна уредба;
- съществуващите инструменти за предотвратяване на злоупотребата с имунитет като основен проблем на съвременното общество, който накърнява принципа за равенството на гражданите.

В заключението на дисертационния труд са формулирани достигнатите изводи от проведеното научно изследване и са представени предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на правната уредба на имунитета в двете държави.

3 Цел и научни задачи на изследването

Основната цел на настоящото научно изследване е да очертае същността на имунитета като ключов институт в международното право и в правните системи на Република България и Република Албания, както и неговите основни белези и характеристики.

В изпълнение на посочената цел се поставят следните **научни задачи**:

- Да се осъществи исторически преглед на развитието на концепциите за имунитета в международното право и в правните системи на Република България и Република Албания, включително чрез систематизиране на източниците на института;
- Да се разработи анализ на комплекса от нормативни правила, регулиращи имунитета в международното право и в правните системи на двете изследвани държави;
- Да се очертае конституционноправната същност на различните видове имунитети във вътрешното право на двете изследвани държави чрез извеждане на техните характеристики, същност, функции и цели;

- Да се направи оценка на ефективността на действащата юридическа уредба, касаеща имунитета в международното право и в конституционното право на двете изследвани държави, като се прецени необходимостта от нейното усъвършенстване в контекста на съвременните обществени отношения;
- Да се анализира въпросът за злоупотребата с имунитет и да се формулират възможни решения за предотвратяване на това негативно явление;
- Да се анализира въздействието на международните стандарти, върху уредбата на имунитета в Република България и Република Албания, както и съответствието на относимите национални правила с тези стандарти;
- Да се дефинират пропуските и несъвършенствата в правната уредба на анализирания институт в двете изследвани държави, като се предложат аргументирани препоръки *de lege ferenda* за тяхното отстраняване, което би могло да допринесе за по - доброто практическо приложение на института и за ефективната закрила на обществения интерес и правата на гражданите.

4. Методология на изследването

За постигане на целта и задачите на изследването е приложен комплекс от утвърдени в науката методи и по-конкретно историческия, нормативния, системния и сравнителноправния. Този подход дава възможност за провеждане на всеобхватен анализ на избраната темата. Чрез историческия метод се проследява развитието на концепцията за имунитета в международното право и в законодателството на Република България и Република Албания, както и прилаганите подходи за регулиране на института през различните исторически етапи. Нормативният метод осигурява провеждане на задълбочен анализ на относимите към предмета на

изследването нормативни правила, включени в международното право и във вътрешното право на Република България и Република Албания.

Системният метод дава възможност да се изследва юридическата регулация на имунитета в международното право и в националните системи на двете държави, която се състои от редица универсални, регионални и национални актове.

Сравнителноправният метод дава възможност да се направи оценка на международните и националните норми, регулиращи института, и да се сравни тяхното приложение и функциониране, както и съответствието на албанското и българското законодателство с установените международни и европейските стандарти .

5. Научна новост и практическо значение на труда

В международната, българската и албанската литература са публикувани не малко на брой монографии, студии и статии, в които са анализирани различните видове имунитети и тяхното практическо приложение. Така например, в българската юридическа литература изключително задълбочени и всеобхватни научни анализи за имунитета са проведени от Професор д.ю.н. Борис Велчев, като един от най - забележителните му трудове е *„Имунитетът по наказателното право на Република България“*. Приносът на издадените до момента научни трудове по темата е безспорен, но към настоящия момент в доктрината липсва цялостно изследване, което да представи анализ на всички основни въпроси досежно концепцията за имунитета, нейното развитие и същност, разновидностите на института и техните специфики, най-вече приложимостта му в съвременните обществени отношения. В тази връзка, с настоящия дисертационен труд е направен опит да се обогати правната доктрина с едно пълно и систематизирано научно изследване за регулацията на имунитета в съвременното международно и европейско право и вътрешното законодателство на Република Албания и Република България.

Практическо значение на труда

Настоящият дисертационният труд може да бъде използван като ръководство за практикуващи юристи, експерти в областта на различни правни отрасли (международно право, конституционно и наказателно право), за подпомагане обучението на студентите в специалност „Право“, както и за повишаване правната култура на всички граждани.

6. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 27 от Правилника за прилагането на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на специфичните изисквания на Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“ и съдържа: увод; изложение, в което са обособени три глави, всяка с тематично и логично структурирани подтеми, представящи анализ на отделните елементи, форми и специфики на правния институт, предложения *de lege ferenda*, приноси моменти, заключение и библиография. В библиографията към научното изследване е приложен пълен списък на цитираните източници от международната, албанската и българската правна доктрина, както и списък на цитираните в труда съдебни актове на международни, европейски, албански и български съдебни юрисдикции.

Обемът на дисертационния труд е общо 199 страници, включително съдържание, списък на използваните съкращения и списък на използваната литература, с общо 424 бележки под линия.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В Първата глава на труда са представени основните характеристики и специфики на имунитета като фундаментален институт в международното право и във вътрешното право на двете изследвани държави, както и актуалните проблеми, които се срещат при приложението му в съвременното общество. Обоснована е необходимостта от цялостен

преглед и усъвършенстване на регулацията на имунитета, с оглед гарантиране на утвърдените от десетилетия основни принципи на правовата и демократична държава. На следващо място, представени са доводи за значимостта и актуалността на избраната тема. Дефинирани са предметът, целите и задачите на научното изследване, приложената методологията на изследване, както и факторите, които обуславят научната новост и практическото значение на избраната тема. Представена е информация за структурното изложение на дисертационния труд.

Основната теза на автора е, че имунитетите са старомодни институти, които не отговарят на съвременното развитие на обществото. Именно поради тази причина, те следва да бъдат премахнати от действащите международни, европейски и национални правни източници или поне ограничени по съдържание и приложение, за да се гарантират в най-висока степен принципите на демократичната държава, включително основният принцип за закрила на основните права и свободи на гражданите.

Във Втората глава на труда е анализирана концепцията за имунитета и логиката зад института в международното право. Проследен е историческият произход на института в международното право и неговото развитие през различните исторически етапи до днес. Представена е класификация на видовете имунитети, утвърдени в международноправната уредба, тяхната същност, основни характеристики, функции, специфики и приложение. Разгледани са подробно имунитетите, определени от техните носители, както и регулацията на имунитета в правото на Европейския съюз. В отделна подточка са изведени в систематизиран вид пропуските и несъвършенствата в уредбата на имунитета в международното и правото на ЕС, като са формулирани препоръки за тяхното отстраняване. Изследвани са актуалните въпроси за имунитетите и равенството на гражданите и злоупотребата с имунитет, които имат съществено значение за гарантиране

на демокрацията и принципите за върховенство на правото и закрилата на човешките права в съвременното общество. В дисертационния труд са изложени доводи, че забраната за злоупотреба с имунитет е явление, което засяга редица развити правни системи, поради което неговото предотвратяване и ограничаване изисква предприемане на адекватни мерки от отговорните правни субекти на международно, европейско и национално равнище.

Третата глава на труда е посветена на конституционните имунитети в Република България и в Република Албания. Проследено е историческото им развитие, както и законодателните подходи при тяхното регулиране. Осъществен е задълбочен анализ на действащите източници на институтата в съвременните правни системи на двете държави, както и анализ на приликите и различията между тях. Представено е кратко изложение на международните актове, регулиращи имунитета, които са ратифицирани от Република Албания и Република България. Анализирани са съдържанието, функциите, спецификите и приложимостта на установените конституционните имунитети. Изведени са са в систематизиран вид пропуските и несъвършенствата в уредбата на имунитета в Република Албания и Република България. Формулирани са препоръки за отстраняването им, с оглед усъвършенстване на нормативната уредба, осигуряване по-добро практическо приложение на института и постигане на ефективна закрила на правата на гражданите. В отделна подточка са представени общите характеристики на имунитета в международното и в конституционното право, като са обсъдени в детайли въпросите досежно същността на имунитета като процесуална пречка, особено в наказателните производства, както и съдържанието на имунитета като институт на материалното право. Анализирани са изключително важният въпрос за приложимостта на имунитетите в съвременните правни системи и спазването на принципа за равенството на гражданите.

В заключението на труда е представен изводът на автора за същността на имунитета и необходимостта от неговото премахване или поне ограничаване от източниците на правните системи, поради неговото несъответствие с принципите на съвременните международни и европейски организации, както и суверенни държави.

III. ОСНОВНИ ПРИНОСНИ МОМЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Проведен е всеобхватен преглед на историческото развитие на института „имунитет“ от неговото зараждане до уредбата му в съвременните международна, европейска и национални правни системи.

2. Представен е обстоен анализ на концепцията за имунитета в международното право и на логиката зад института.

3. Представена е систематизирана класификация на видовете имунитети в международното право и в националното законодателство на Република България и Република Албания.

4. Приложен е интердисциплинарен подход при проучване на проблематиката, свързана с прилагането на имунитета в различните правни отрасли - наказателно право, наказателно-процесуално право и др.

5. Изложен е обширен преглед и анализ на утвърдените дефиниции на имунитета в националното законодателство на Р. България и Р. Албания, както и в международноправната уредба.

6. Представен е сравнителноправен анализ на имунитета на народния представител в Република Албания и Република България.

7. Анализирани са обстойно правната същност на имунитета, неговото значение като процесуална пречка и като институт на материалното право.

8. Изследван е същественният въпрос досежно прилагането на имунитета и гарантирането на равенството на гражданите.

9. Очертани са основните проблеми, които възникват пред съвременните държави във връзка с нарастващата тенденция за злоупотреби с имунитет, като са представени механизми за нейното преодоляване.

10. Формулирани са аргументирани препоръки *de lege ferenda* във връзка с уредбата на имунитета в Република България и Република Албания и по конкретно: за изменение на юридическата регламентация на имунитета на висшите държавни лица в двете изследвани държави; за въвеждане на механизъм за защита на правата на гражданите при извършване на престъпления от частен характер от страна на българските народните представители; за синхронизиране на конституционните и наказателно-процесуалните разпоредби в албанското законодателство във връзка с провеждането на наказателно производство против народен представител; за въвеждане на ясно разписан механизъм за контрол на дейността на Главния прокурор във връзка с правомощията му да отправя искане за снемане на имунитет на народните представители в двете държави и др.

IV. ПУБЛИКАЦИИ ВЪВ ВРЪЗКА С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. *Prosecution of crimes against intellectual property, Problems and challenges of legal regulation of intellectual property*, The University of National and World Economy, Sofia, 2019

2. *The Immunity of Members of Parliament in the Republics of Albania and Bulgaria*, Journal De Jure. “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo”. Veliko Tarnovo , 2021

3. *The immunity of the people's representatives in the Republic of Albania and in the Republic of Bulgaria*, Journal De Jure. “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo”. Veliko Tarnovo ,2023

4. *Imunity in European Union Law*, Journal De Jure. “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo”. Veliko Tarnovo ,2023